

הלכות ברכות פרק ג

פרק ג

ברכת מיני דגן

תבואה דגן קמח ופת

א.

חמישה מינין הן, (א) החיטים, (ב) והשעורים, (ג) והכוסמין, (ד) ושבולת שועל, (ה) והשיפון.

הכוסמין ממין החיטים, ושבולת שועל והשיפון ממין השעורים. וחמשת מינים האלו כשהן שבלים, נקראין "תבואה" בכל מקום, ואחר שדשין אותן וזורין אותן, נקראין "דגן", וכשטוחנין את אחד מהן ולשין את קמחו ואופין אותו, נקראת "פת". והפת הנעשית מאחד מהן היא הנקראת "פת" בכל מקום בלא לוייה:

ב.

פת

האוכל "פת" - חייב לברך לפניו ברוך אתה יי אללהינו מלך העולם המוציא לחם מן הארץ.

דגן

אכל "דגן" שלוק כמות שהוא - מברך לפניו בורא פרי האדמה, ולאחריו בורא נפשות רבות.

אכל "קמח" - מברך לפניו שהכל, ולאחריו בורא נפשות רבות:

ג.

קמח במשקה

קמח של אחד מחמשת המינים שקלהו ועירבו במים או בשאר משקין,

אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה ולעטו - מברך עליו בתחילה

בורא מיני מזונות.

ואם היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה - מברך עליו בתחילה **שהכל,**

ולבסוף בורא נפשות רבות:

ד.

מעשה קדירה

קמח של אחד מחמשת המינים שבישלו בקדירה, בין לבדו בין שעירבו עם

דברים אחרים, כגון לביבות וכיוצא בהן.

וכן הדגן שחילקו או כתשו ובישלו בקדירה, כגון הריפות וגרש הכרמל

וכיוצא בהן, וכל זה הוא הנקרא "מעשה קדירה",

וכן כל תבשיל שעירב בו אחד מחמשת המינים, בין קמח בין פת, בתחילה

מברך עליו בורא מיני מזונות:

עיקר וטפילה

ה.

במה דברים אמורים, בשהיה אותו המין חשוב אצלו ולא היה טפילה,

אבל אם היה אחד מחמשת המינים שעירב טפילה - אינו מברך אלא על

העיקר ופוטר את הטפילה.

וזה כלל בברכות: כל שהוא עיקר ועמו טפילה - מברך על העיקר ופוסט את הטפילה, בין שהיתה הטפילה מעורבת עם העיקר, בין שלא היתה מעורבת:

1.

טפילה מעורבת

כיצד היא הטפילה המעורבת?

לפת או כרוב שבישלו, ועירב בו קמח של אחד מחמשת המינים כדי לדבקו - אינו מברך עליו בורא מיני מזונות, שהלפת הוא העיקר וקמח זה טפילה. שכל דבר שמערבין אותו כדי לדבק, או כדי ליתן ריח, או כדי לצבוע התבשיל - הרי זה טפילה לו.

אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובת - הרי הוא עיקר. לפיכך, מיני דבש שמבשלין אותן, ונותנין בהן חלב חיטה כדי לדבק, ועושין מהן מיני מתיקה - אינו מברך עליו בורא מיני מזונות, מפני שהדבש הוא העיקר:

2.

טפילה שאינה מעורבת

כיצד הטפילה שאינה מעורבת?

הרי שצריך לאכול דג מליח, ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המלח גרונו ולשונו - מברך על המליח ופוסט את הפת, מפני שהפת טפילה לו. וכן כל כיוצא בזה:

שינוי צורת הפת

3.

הפת שפתת אותה פיתים, ובישלה בקדירה או לשה במרק,

אם יש בפתיתין כזית, או שניכר שהן פת ולא נשתנת צורתה - מברך עליה בתחילה המוציא.

ואם אין בהן כזית, או שעברה צורת הפת בבישול - מברך עליו בתחילה בורא מיני מזונות:

ט.

עיסה שנאפת בקרקע, כמו שהערביים שוכני מדברות אופים, הואיל ואין עליה צורת פת, מברך עליה בתחילה בורא מיני מזונות.

ואם קבע סעודתו עליה, מברך המוציא לחם.

וכן עיסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב, או שעירב בה מיני תבלין ואפיה, והיא הנקראת "פת הבאה בכיסנין", אף על פי שהיא פת מברך עליה בורא מיני מזונות.

ואם קבע סעודתו עליה, מברך המוציא:

אורז ודוחן

י.

אורז שבישלו, או שעשה ממנו פת, בתחילה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף בורא נפשות רבות.

ובלבד שלא יהא מעורב עם דבר אחר, אלא אורז לבדו.

אבל פת דוחן, או פת של שאר מיני קטניות, בתחילה מברך שהכל, ולבסוף בורא נפשות רבות:

יא.

כל שמברכין עליו בתחילה המוציא לחם, מברכין לאחריו בסוף ברכת המזון כסדרה ארבע ברכות.

וכל שמברכין עליו בתחילה בורא מיני מזונות, מברכין לאחריו בסוף ברכה אחת מעין שלש, חוץ מן האורז:

יב.

במה דברים אמורים, שאכל מכזית ומעלה, אבל האוכל פחות מכזית, בין מן הפת בין משאר אכלין, והשותה פחות מרביעית, בין מן היין בין משאר משקים - מברך בתחילה ברכה הראויה לאותו המין, ולבסוף אינו מברך כלל:

נוסח ברכת מעין שלש

יג.

וזו היא ברכה אחת שמעין שלש,

ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם

(א) על המחיה ועל הכלכלה

(ב) ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת את אבותינו,

(ג) רחם י"י אלהינו על ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך והעלינו

לתוכה ושמחנו בבנינה

ונברך עליה בקדושה ובטהרה,

ברוך אתה י"י על הארץ ועל המחיה.

ובשבת ובימים טובים אומר בברכה זו בכללה מעין קדושת היום, כדרך שמזכיר בברכת מזון:

